

Wat was interessant in de vogelbladen?

Samengevat door Paul Keuning

De Dompphoon jrg. 53(3) sept. 2019

Natuur- en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden'. Jolanda Lemcke komt er rond voor uit dat ze misschien niet zoveel vogelkennis heeft. Maar ze raakt wel geïnspireerd door het lezen van 'Een bevolgen jaar', van Arjan Dwarshuis. Een jaar waarin hij vol overgave en ontberingen zijn wereldreis beschrijft om het wereldrecord-soorten-vogels te breken. Eye opener in dit boek is het aantal vogels dat in de gevaarzone zit. Zijn missie is dan ook aandacht en geld vragen voor de bescherming van vogels. Zelf zag Jolanda in de Camargue een stel Zwarte Ibissen van dichtbij. Mooie foto! Engbert en Gina van Oort van STORK ringden de drie jonge Ooievaars die opgroeiden in het nest bij de Schaapskooi in Schoonrewoerd.

De Grauwe Gans jrg. 35(2) dec. 2019

Vogel- en Natuurwacht Flevoland. Erna Koelman telde samen met anderen de vogels in het Oostvaardersveld. Een pas 3,5 jaar geleden ontwikkeld nieuw natuurgebied, dat ter hoogte van de Kleine Praambult, oostelijk van de Praamweg ligt. Staatsbosbeheer hoopte het voor de vogels aantrekkelijk te maken met de aanleg van een gevarieerd landschap. Dat is gelukt als je de beschrijving van

Koelman leest. Met jaarlijks tussen de 112 en 125 soorten is dit voor vogels en vogelliefhebbers zeker een aantrekkelijke plek. Jan Boshuizen en Ton Eggenhuizen ontdekten een eerste broedgeval van de Wespandief in Flevoland voorbij Almere Poort. Hugo Wieleman over de telpost Kromslootpark. De Z-W punt van Flevoland is een aangewezen plek waar je stuwing kunt verwachten. De vogels trekken in het voorjaar van Muiderberg naar het Kromslootpark. Op een mooie dag in april zie je gerust de Zwarte en de Rode Wouw, Smellekens, Blauwe en Bruine Kiekendieven, 5000 Graspiepers en tientallen Regenwulpen in een paar uur aan je voorbijtrekken. En in het Gooimeer langs het Zilverstrand zitten eind augustus geregeld tientallen Geoorde Futen. De lijst met recente waarnemingen beslaat vier pagina's en is indrukwekkend.

Het Jubileumnummer van de Grauwe Gans 2019

Op 14 december 2019 bestond deze club alweer 35 jaar, een felicitatie waard. De mijlpaal werd groots gevierd in het cultureel centrum KAF met stands van vogel- en natuurbeschermingsorganisaties en vertegenwoordigers van optische apparatuur. Sprekers in de grote zaal konden rekenen op een groot gehoor. Onder anderen Nico de Haan, Arjan Postma en Arjan Dwarshuis wisten hun publiek te boeien. Ook werd het jubileumnummer uitgereikt aan de commissaris van de Koning, de heer Leen Verbeek. Dit ruim 40 pagina's dikke nummer is in drie maanden uit de grond gestampt en getuigt van de grote veranderingen in het landschap van deze vogelrijke provincie. Maar liefst twee vogel-jeugdclubs telt deze vogel- en natuurwacht, maar de nieuwe aanwas vanuit deze jeugdgroepen valt nog wat tegen. Vogelringer Ton Eggenhuizen meldt dat een Cetti's Zanger in het vangnet geen zeldzaamheid meer is. De Flevolandse populatie wordt geschat op ca. 1000

broedparen. Wim Sluijs portretteert drie generaties gepassioneerde vogelaars. Hugo Wielemans, pas 17, heeft een nieuwe trekpost in het leven geroepen, dichtbij de Hollandse Brug. En zou jij de Siberische pieper herkend hebben? Hugo wel.

De Kruisbek jrg. 62(5) nov. 2019

Vogelwacht Utrecht. René de Waal staat niet alleen geregeld met fraaie foto's in 'De Kruisbek', hij geeft nu ook een van zijn favoriete locaties prijs. Een plek waar de Karekieten, de Rietzangers en de Blauwborsten goed benaderbaar zijn. Hij beschrijft de 'Delta Schuitenbeek', een van het Nijkerkernauw door een strekdam afgescheiden ondiepte, waar 's winters de Grote Zaagbekken en Nonnetjes rustig poseren voor je lens. Hoe je daar komt? Bij de laatste rotonde voor de brug vanaf Nijkerk, neem je de eerste afslag en kom je op de Zomerdijk. Parkeer je auto/fiets in de buurt van het Puttengemaal en ga rustig zitten langs de dijk. Bram Rijkse komt er in zijn artikel eerlijk voor uit: hij tichtte dertig jaar lang vogels. Van de Ivoormeeuw in 1986 tot en met de Bergheggenmus, die hij in 2016 noteerde en tekende. Nu geniet hij ook van de mooie soorten die hij rond zijn woonplaats Houten waarneemt, minstens net zo leuk! Guus Peterse spotte de Oostelijke Vale Spotvogel op 13 oktober 2019 bij Wijdewormer. Irene Schuller schrijft over de Erfvogelwerkgroep. Haar advies om meer vlinders en vogels aan te trekken

in je tuin is: doe die hortensia's weg, ze maken meestal geen nectar aan. Kijk dan op de site van vlinderhof.com wat je daarvoor in de plaats kunt zetten.

De Kieft jrg.43(4) dec. 2019

Vogelbeschermingswacht 'Zaanstreek'. Het bestuur is boos omdat een nog groter deel van de schaarse natuur ingezet wordt voor woningbouw en sportterreinen. Ico van Dijk zet de belangrijkste gegevens van de vogeltellers op een rijtje: maar liefst 37 mensen deden mee aan de mussentelling. Duidelijk werd dat de Huismussen een duidelijke voorkeur hebben voor veel groen, dus in het landelijk gebied met lintbebouwing. Ook de vooroorlogse wijken met veel groen en klimop op het huis doen het goed. De naoorlogse wijken scoren het minst. 'Gewone soorten tellen, als de Wilde Eend en de Spreeuw'. Dit levert verrassende resultaten op: de Wilde Eend is sinds 1990 met 30 tot 40% afgenomen. Het aantal Spreeuwen kelderde sinds 1980 zelfs met 70 procent!

Voor de wintertelling 2018/2019 gingen 63 tellers op pad. De Smient is in de Zaanstreek de aanvoerder met ruim 145.000 exemplaren. Het aantal exemplaren van de Grauwe Gans was 88.000 stuks, tienduizend meer dan het jaar daarvoor. Weidevogelbeheer: de Grutto en de Roerdomp maken zware tijden mee in het Wormer- en Jisperveld, met uitzondering van die bij de paar boeren met agrarisch natuurbeheer.

Limosa jrg. 92(2) 2019

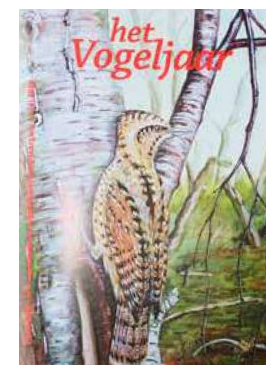
Tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie en Sovon. Jan van der Winden onderzocht de 'Visdieven in het IJsselmeergebied'. Voor de afsluiting in 1932 een dynamische plek met aanvoer van zoet water in de zoute Zuiderzee. Regelmatig werden ondiepten overspoeld met zilte zeestromen en zo bleven die plekken onbegroeid, pionierbiotopen die ideaal zijn voor de Visdief. Nu de beroepsvisser niet meer mogen vissen op spiering op de paaiplaatsen, gaat de auteur met een zevental onderzoekers na of de Visdieven geholpen zijn met nieuwe, kale eilanden. Het dichtgroeien daarvan is niet te voorkomen, zelfs niet met een toplaag van zand of het verwijderen van de begroeiing. De reproductie van

de Visdieven was wisselend over de jaren, maar voldoende. R. Kleefstra en H. Schekerman tonen in hun artikel 'De krombekken van de Westhoek' aan, dat dit stukje Waddenzee voor de kust van Friesland heel belangrijk is als opvetplek voor Krombekstrandlopers. Bruno J. Ens onderzocht met vier coauteurs waar onze Scholeksters overwinteren. Het blijkt dat ze niet ver wegtrekken.

Limosa jrg. 92(3/4) 2019. Themanummer Sahel

Om dit ruim 100 pagina's dikke nummer samen te vatten zou ik enkele pagina's nodig hebben. De voor onze trekvogels belangrijke zone tussen de Sahara en het tropisch regenwoud van Afrika is maar enkele honderden kilometers breed. Minutieuze studies, waar onder anderen Tennis Piersma, Rob Bijlsma en Christiaan Both aan meewerkten gaven mij wel een nieuwe kijk op de Sahel. Wat we van de droogte in de jaren 80 onthouden hebben is dat deze strook savanne snel ontbost, niet alleen door droogte, maar ook door overbevolking en overbegrazing. Toch is er de afgelopen decennia weer voldoende neerslag gevallen om bomen, planten en insecten te laten gedijen. Tellingen van het aantal vogels in elke afzonderlijke boom tonen aan dat de strook waar maar 20 tot 60 cm regen valt per jaar het meest in trek is bij onze overwinteraars. En dan vooral de bomen met veel stekels en doornen, zoals de witte en paraplu acacia's. Raf Vervoort volgde de Kemphanen tot in Afrika en constateert dat in het Atlantisch kustgebied van de Sahel de ondiepe open waterplekken, zoals in de delta van de Niger, schaars worden. Een zorgelijke ontwikkeling voor de Grutto en de Kemphaan.

Het Vogeljaar jrg. 67(4) 2019

Tijdschrift voor vogelstudie en -bescherming. Marcel de Boer bespreekt de Nederlands vogelfamilies en is nu aangeland bij de steltlopers en ruiters. Wim Schuurman heeft zich verdiept in de dagboeken van Dr. H.A. Bernstein 'Eene rustloos wetenschapper', die in 1859 door C.J. Temminck van het Leids Museum benoemd werd tot officiële verzamelaar van de natuurhistorie in de overzeese gebiedsdelen. De meeste vogelgidsen met beschrijvingen van vogels in alle kleuren en geuren van waar ook ter wereld, moesten nog geschreven worden. Dat pionierswerk werd met gevaar voor eigen leven door Bernstein in Nieuw-Guinea verricht. A. Sleuewenhoek levert een boeiende beschrijving van zijn favoriete vogel: de Draaihals. Bijzonder mooie foto's van Jolanda Schultz.

De Dompphoon jrg. 53(4) dec. 2019

Hans de Braal roept de fotografen onder ons op om eropuit te trekken zodra er mooie winterplaatjes te maken zijn. Zijn mooie foto's versterken dit betoog.

Dutch Birding jrg. 41(5) 2019

Tijdschrift over palearctische vogels.

Uit de inhoud:

- Identification of Mediterranean Flycatcher.
- Identification of hybrids Mediterranean x Black-headed Gull in Poland.
- Amerikaanse Tafeleend bij Zuidhorn januari tot maart 2016.

't Zwaalfje jrg. 8(2) najaar 2019

VWG Berkelland. Henk Leever constateert in zijn voorwoord dat de belangstelling voor excursies tanende is. Hebben we elkaar minder nodig in dit digitale tijdperk? In de rubriek 'Kennismaking met...' vertelt Gerrie Slütter, ze woont in de buurt van Winterswijk, dat de grappigste vogelgebeurtenis de paring van Gierzwaluwen was. Dat zag ze in de Eempolders. F. Kouters meldt dat de EuroBirdWatch resulteerde in een recordaantal van 344 overtrekkende Buiszuiders. Daarvoor moesten ze wel de hele middag op de telpost blijven, want roofvogels trekken op thermiek die pas in de middag ontstaat. Twee waarnemingen in 2019 van zeldzame soorten in de regio: een Ralreiger en een Dwerguil. Dit uiltje werd, ondanks een geluidsoptname, niet geaccepteerd door de CNDA.

De Tringjaan jrg. 42(3) sept. 2019 VWG Schagen e.o.

Roelf Hovinga houdt de bijzondere waarnemingen bij en constateert dat de Cetti's Zanger is doorgedrongen als broedvogel tot in de kop van Noord-Holland. De Bosuil blijkt zich thuis te voelen in de bosjes bij eendenkooi Oudesluis. Het aantal Grutto's lijkt wat minder te zijn in 2019. Verrassend wel dat de Veldleeuwrik na zeker 20 jaar terug is in het gebied 't Laeg. Paul van Els tikt ons op tijdens een wandeling de waargenomen vogels in te voeren in LiveAtlas. Daar kan je op diverse manieren aan meedoen: tel alles wat je tegenkomt of kam een vierkante kilometer helemaal uit. Je kan alleen soorten eenmalig aankruisen of je kunt daarbij de individuen tellen. Met drie ingevoerde parameters: telduur, afgelegde afstand en volledigheid worden deze lijstjes onderling vergelijkbaar, maar ze zijn geen vervanging van systematische broedvogeltellingen, het MUS- of het Watervogelproject.

Het laatste nieuws van de Cetti's Zanger in het Gooi

Rudy Schippers

Nieuw record

Eerder dit jaar (Schippers, 2019) konden we vertellen dat er bij ringstation Oud Valkeveen vermoedelijk drie Cetti's Zangers gebreed hebben en inmiddels kan daaraan toegevoegd worden dat we in 2019 maar liefst 44 verschillende Cetti's aangetroffen hebben. Voor die tijd hadden we in 2011 een waarschijnlijk broedgeval bij Oud Naarden en een recordaantal vangsten van 13 Cetti's in 2018. Een ongelooflijk nieuw record dus, wat een enorme expansie van deze soort illustreert.

Data-analyse

Deze grote aantallen boden een gelegenheid om de data nader te bekijken. Wat al snel opviel was dat er een groep vogels was met een vleugellengte tussen de 53 en 58 mm met een gemiddelde van 56 mm en een groep met vleugels tussen de 60 en 72 mm met een gemiddelde van 63 mm. De eerste groep had een gemiddeld gewicht van 11,3 gram (10,4-12,2 gr) en de tweede van 14,3 gram (12,7-16,1 gr). Bij het vergelijken van bekende meerjarige vogels met eerstejaars vogels viel ons op dat de staartpenen van oudere vogels duidelijk breder en steviger zijn dan die van de jonge vogels. Tijdens het broedseizoen bleek dat alleen de vogels met een kleinere vleugelmaat een broedvlek hadden en dus vrouwtjes moesten zijn. Dat geeft eveneens aan dat de mannetjes geen broedvlek hebben en dus niet mee broeden zoals bijvoorbeeld bij de Zwartkop, waar de mannetjes wel meebroeden. Daarmee werd het grote verschil aangetoond tussen de mannen en de vrouwen, waarbij de mannetjes gemiddeld 12,5% langere vleugels hadden en tegelijkertijd gemiddeld 26,5% meer wogen. Zo'n duidelijke seksuele dimorfie komt bij geen enkele andere Europese zangvogel voor. De combinatie van vleugellengte en gewicht maakt het hiermee ook buiten het broedseizoen mogelijk om het geslacht vast te kunnen stellen.

Polygamie

Bij het naslaan van de literatuur (Bibby, 1982) bleek dat bij vogels met een duidelijk seksuele dimorfie de mannetjes vaak meerdere vrouwtjes hebben. Bij onderzoek in Engeland, Frankrijk en Portugal werd vastgesteld dat bij de Cetti's Zanger polygamie de norm is, waarbij een mannetje tussen de twee en vier vrouwtjes kan hebben. Een monogame relatie van één vrouw per man kwam minder vaak voor. Ook bij de Winterkoning is er een verschil in vleugellengte en gewicht waarbij het mannetje groter is dan het vrouwtje, hoewel minder duidelijk dan bij de Cetti's Zanger. En eveneens bij Winterkoningen zien we dat mannetjes meerdere partners kunnen hebben. Terugkijkend op de data uit Oud Valkeveen bleek dat een Cetti's-man, die er al in 2018 zat, gedurende het hele seizoen 2019 al 12 keer is gevangen en dat vier andere mannen slechts één keer, aan het begin van het seizoen, zijn gevangen en daarna niet meer. Dat zou erop kunnen wijzen dat de drie vrouwtjes die op Oud Valkeveen gebreed hebben samen een man gedeeld hebben. Een van die vrouwtjes had ook nog een tweede broedsel en in totaal zijn er tijdens de CES-periode 11 jonge vogels geringd. Mogelijk is het drietal jonge vogels die begin augustus geringd zijn, afkomstig uit het tweede legsel of uit het omringende gebied. Uit de literatuur (Bibby & Thomas, 2009) blijkt verder dat de ouders gaan ruïen nadat de jonge vogels het nest verlaten hebben, maar nog wel voor ze blijven zorgen. Jonge vogels blijven nog een tijdje rondhangen tot ongeveer half augustus, wanneer vooral de jonge vrouwtjes het gebied verlaten. Wat de mannetjes doen is minder duidelijk. Terugkijkend naar Oud Valkeveen bleek dat van de 23 Cetti's die in september en oktober voor het eerst gearriveerd en geringd zijn, er 18 vrouwtjes en slechts 5 mannetjes waren, wat deze selectieve dispersie bevestigt. Waar ze vandaan kwamen konden we

Cetti's Zangers

Paul van de Poel

helaas niet zien omdat ze niet geringd waren. Wat telkens opviel was dat veel Cetti's helemaal onderin het net zitten en het is daarom goed mogelijk dat we er een aantal gemist hebben bij netten die te hoog waren opgesteld.

Uitbreiding van het areaal

Het blijkt dat de Cetti's Zanger, die voor het eerst in 1968 in Nederland is waargenomen en waarvan voor het eerst in 1973 een broedgeval is vastgesteld, de laatste jaren explosief in aantal is toegenomen. Zo werden er in 2015 alleen al in de Biesbosch 745 territoria vastgesteld. Sinds die tijd is er door heel Nederland een verdere toename geweest en is de soort in Flevoland inmiddels (vrij) algemeen. Ook in het Gooi en in het Vechtplassengebied wordt hij op meer plaatsen gezien dan ooit tevoren, zoals de 13 territoria die eerder dit jaar door Dirk Prop op de website van de Vogelwerkgroep het Gooi e.o. zijn weergegeven. Tijdens de laatste Sovondag van 30 november 2019 werd verteld dat de Nederlandse populatie geschat wordt op ongeveer 2500 paartjes met de grootste bolwerken in de Biesbosch en Zeeland. Met het zeer succesvolle broedseizoen van 2019 zou dat aantal (vooropgesteld na wederom een zachte winter) in 2020 weleens kunnen verduubbelen. De Cetti's Zanger is een van oorsprong mediterrane soort die slecht tegen de kou kan. Ze kunnen uit een gebied verdwijnen bij temperaturen lager dan -3°C en het kan dan jaren duren voordat ze weer terug zijn. Wij zijn dus heel benieuwd wat het jaar 2020 ons zal gaan brengen. Ter illustratie: vanaf 2008 zijn er bij Oud Naarden jaarlijks enkele Cetti's geweest met een succesvol broedgeval in 2011.

Daarna duurde het tot 2017 voordat er bij Oud Valkeveen weer acht gevangen zijn. Vanaf 2008 tot heden zijn er in totaal 74 Cetti's geringd, waarvan 44 alleen al in het afgelopen jaar. In Flevoland is de Cetti's Zanger al langer vrij algemeen maar ook daar is de uitbreiding explosief. Zo werden er bij de Vogelringgroep De Grauwe Gans in Almere gedurende de afgelopen tien jaar in totaal 165 Cetti's geringd, waarvan alleen al 62 vogels in 2019. Bij deze ringgroep in Almere hadden ze dit jaar op 21 september zelfs een dagrecord van 14 Cetti's Zangers. In een onlangs verschenen artikel (Eggenhuizen, 2019) valt te lezen, dat hij uitkomt op een schatting van ca. 1000 broedparen voor heel Flevoland. Op dit moment is Vlieland de meest noordelijke locatie in Nederland waar hij bij het ringstation regelmatig gevangen wordt. Ook daar is de uitbreiding explosief, van in totaal 6 vogels in 2018 naar 41 in 2019. Vlieland is de meest noordelijke locatie op het Europese vaste land. De Cetti's Zanger is in Duitsland nog steeds zeer zeldzaam, maar daar komt waarschijnlijk binnenkort verandering in omdat hij inmiddels ook in de Millingerwaard sterk aan het uitbreiden is en dat gebied ligt net naast de Duitse grens. Alleen al in de Ooijse Graaf zijn de afgelopen 10 jaar 44 Cetti's Zangers van een ring voorzien.

Bramen en brandnetels

Cetti's Zangers zitten graag onderin struikgewas zoals wilgen en zijn daarom moeilijk te zien. Er is slechts beperkte informatie beschikbaar over nestplaatsen. Uit onderzoek in Jersey en Mallorca (Le Sueur, 1980) blijkt dat Cetti's Zangers het liefst broeden in lage braamvegetatie omringd door brandnetels of hoog

gras in de nabijheid van water. Het zou interessant zijn om na te gaan of dat bij ons ook zo is. De laatste jaren hebben we bij Oud Valkeveen een behoorlijke uitbreiding van het areaal aan zowel bramen als brandnetels kunnen zien, vermoedelijk veroorzaakt door een depositie van stikstof. Zou het mogelijk zijn dat de Cetti's Zanger het de laatste jaren zo goed doet door alle stikstof die in de natuur terecht komt? Een interessante vraag!

Tot slot

Voor verdere vragen over het bovenstaande of over Vogelringstation het Gooi kunt u terecht op vrs.hetgooi@gmail.com. Ook als u een dag mee wilt doen met de ringactiviteiten kunt u op dit adres een bericht achterlaten.

Literatuur

- Bibby, C.J., 1982. *Polygyny and breeding ecology of the Cetti's Warbler Cettia cetti*. *Ibis* 124(3): 288-301
- Bibby, C.J. & D.K. Thomas, 2009. *Sexual dimorphism in size, moult and movements of Cetti's Warbler Cettia cetti*. *Bird Study* 31(1): 28-34
- Eggenhuizen, T., 2019. Cetti's Zangers in het net. *De Grauwe Gans, Jubileumuitgave* [2019]: 16-19
- Jaarlijsten van vogelringstations in www.trekellen.nl
- Le Sueur, F., 1980. Some Cetti's Warbler breeding observations. *Bird Study* 27: 249-253
- Schippers, R., 2019. Het voorkomen van de Cetti's Zanger in Oud Valkeveen. *De Korhaan* 53(3): 15